

Pauliine Koskelo
10.3.2026

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Asia: HE 187/2025 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle syyteneuvottelun käyttöalan laajentamista koskevaksi lainsäädännöksi

Tulkitsen tehtäväni olevan arvioida esityksen sisältöä Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) kannalta.

Hallituksen esityksessä on kysymys Suomessa runsaan vuosikymmenen voimassa olleen, ja siten suhteellisen tuoreen, syyteneuvottelujärjestelmän käyttöalan laajentamisesta. Nykyisen järjestelmän säädöstason ratkaisut ja peruspiirteet eivät ole EIT:n oikeuskäytännössä omaksuttujen periaatteiden valossa ongelmallisia. Myöskään nyt ehdotetut syyteneuvottelun käyttöalan laajennukset eivät sinänsä ole EIS:n kannalta arveluttavia. Mahdolliset haasteet tässä yhteydessä paikantuvat järjestelmän soveltamiseen, eivät itse lainsäädäntöön.

Arvioni perusteet ovat seuraavat:

Oikeudenmukainen oikeudenkäynti (EIS 6 artikla)

Hallituksen esitykseen sisältyvä kuvaus syyteneuvottelujärjestelmiin liittyvästä EIS:n tulkintakäytännöstä on asianmukainen ja ajantasainen. Keskeinen oikeudellinen perusta on rikoksesta epäillyn tai syytetyn oikeus luopua niistä menettelyllisistä oikeusturvatakeista, jotka sisältyvät EIS 6 artiklaan. Oikeudesta luopumisen pätevyydelle asetetut edellytykset ovat oikeuskäytännössä vakiintuneet: luopumisen tulee olla selvästi todennettava (*"established in an unequivocal manner"*), siihen tulee liittää asian merkityksen edellyttämät suojatakeet (*"minimum safeguards commensurate with its importance"*), eikä luopuminen saa olla vastoin tärkeää yleistä etua (*"not run counter to any important public interest"*); ks. esim. *Natsvlshvili ja Togonidze v. Georgia*, 29.4.2014, kohta 91, ks. myös *Di Martino ja Molinari v. Italia*, 25.3.2021, kohdat 35-38). Syyteneuvottelun asiayhteydessä luopumisen pätevyyden on katsottu edellyttävän, että vastaaja on järjestelyn hyväksyessään ollut täysin selvillä asian tosiseikoista ja oikeudellisesta merkityksestä, että hyväksyntä on ollut aidosti vapaaehtoinen ja että järjestelyn sisältö ja siihen johtanut menettely ovat riittävän tuomioistuinkontrollin kohteena (*Natsvlshvili ja Togonidze*, kohta 92¹).

¹ "... (a) the bargain had to be accepted by the first applicant in full awareness of the facts of the case and the legal consequences and in a genuinely voluntary manner; and (b) the content of the bargain and the fairness of the manner in which it had been reached between the parties had to be subjected to sufficient judicial review."

Syyteneuvottelun sääntely ei ole näiden vaatimusten kannalta ongelmallinen. Ratkaisevaa on järjestelmän huolellinen soveltaminen.

Mikäli kansallisen lain perusteella rikoksen asianomistajan yksityisoikeudelliset vaatimukset käsitellään rikosprosessin yhteydessä, kuten Suomessa usein tapahtuu, tulee syyteneuvottelussa huomioon otettavaksi myös asianomistajan asema, jotta syyteneuvottelulla ei ole siihen vaikutusta ilman asianomistajan suostumusta. Tältä osin syyteneuvottelun sääntely on asianmukainen.

Syyteneuvottelu ja EIS:n aineelliset määräykset

Myös syyteneuvottelua koskevien järjestelyjen yhteydessä on lisäksi huomattava, että eräistä sopimusmääräyksistä, erityisesti EIS 2,3 ja 4 artiklasta ja myös 8 artiklasta, seuraa valtiolle positiivisia velvollisuuksia niitä loukkaavien tekojen tehokkaaseen tutkintaan. Syyteneuvottelun soveltaminen ei saa johtaa siihen, että sellaiset tutkintavelvollisuudet tulisivat laiminlyödyiksi tai puutteellisesti noudatetuiksi (ks. *V.C.L. ja A.N. v. Yhdistynyt Kuningaskunta*, 16.2.2021).

Tämä ei kuitenkaan ole syyteneuvottelun käyttöalaa koskevaan lainsäädäntöön vaikuttava rajoitus, vaan syyteneuvottelun soveltamisessa noudatettava vaatimus. Soveltamiskäytännössä on siis otettava huomioon aineellisista ihmisoikeuksista johtuvat valtion velvoitteet.

Hallituksen esityksessä todetaan paikkansapitävästi, ettei EIT:n oikeuskäytännössä ole otettu kantaa syyteneuvottelujärjestelmän soveltamiseen määrätyissä rikostyypeissä. Tässä yhteydessä on syytä toistaa se aiemmin mainitsemani yleinen seikka, joka liittyy EIT:n rooliin EIS:n valvontaelimenä, nimittäin että esimerkiksi rikoslainkäyttöä koskevien valitusten yhteydessä EIT ei yleensä ota kantaa kansallisen lainsäädännön sisältöön sinänsä, esimerkiksi soveltamisalakysymyksiin tai seuraamusjärjestelmän yleisiin piirteisiin, vaan arvioi lainsäädännön soveltamistuloksia yksittäistapauksissa.²

Eri asia on, että sellaisia *substanssiartikloja* koskevissa asioissa, joissa kysymys on valtion ns. positiivisista velvollisuuksista, kyseisiä oikeuksia suojaavan lainsäädännön riittävyys/puutteellisuus voi tulla arvioitavaksi³. Tällöin on ensisijaisesti tarkasteltavana kyseistä asiakokonaisuutta sääntelevä lainsäädäntö, eivät rikoslainkäyttöä tai seuraamusjärjestelmää yleisesti koskevat normit, kuten syyteneuvottelun mahdollisuus osana järjestelmää.

Mikäli rikosoikeusjärjestelmän soveltamisessa kuitenkin ilmenisi vinoumia niin, että tietynlaiset ihmisoikeussuojaa edellyttävät teot käytännössä jäisivät todennettavasti vaille seuraamuksia tai tulisivat suhteettoman lievästi arvioituiksi, aineellisen suojavelvoitteen rikkominen voisi tulla kysymykseen.

² Ks. lausuntoni asiassa HE 188/2026 vp.

³ EIS 4 artiklan piiriin kuuluvan ihmiskaupan osalta voidaan mainita esim. *Rantsev v. Kypros ja Venäjä*, 7.1.2010 (kohta 290); *C.N. ja V. v. Ranska*, 11.10.2012 (kohdat 105-108); *F.M. ja muut v. Venäjä*, 10.12.2024 (kohdat 279-2949); *I.C. v. Moldova*, 27.2.2025 (kohdat 152-157).

Yksittäistapausten perusteella EIT ei kuitenkaan puutu rikoksen seuraamustasoa koskeviin lopputuloksiin, ellei käsillä ole ilmeinen epäsuhta seuraamuksen ja teon välillä.⁴

Johtopäätöksenä voidaan todeta, ettei nykymuotoinen syyteneuvottelu ehdotetuin käyttöalan laajennuksineenkaan nähdäkseni ole sinänsä EIS:n kannalta ongelmallinen. Valtion suojavelvoitteiden kannalta on olennaista, ettei soveltamiskäytännössä synny ilmiöitä tai vinoumia, joiden vuoksi esimerkiksi ihmiskauppaa koskevissa asioissa tosiasiallinen seuraamuskäytäntö muodostuisi sellaiseksi, että syntyisi epäsuhta tekojen vakavuuteen nähden.

Yhdenvertaisuus

Syyteneuvottelujärjestelmän käyttöönoton yhteydessä perustuslakivaliokunta on arvioinut asiaa myös PL 6 §:ään sisältyvän yleisen yhdenvertaisuussäännöksen kannalta. Tältä osin voidaan todeta, ettei EIS sisällä vastaavanlaista yleistä yhdenvertaisuusnormia, vaan ainoastaan EIS 14 artiklan ja 12 lisäpöytäkirjan 1 artiklan mukaiset syrjintäkiellot. Niiden suhteen syyteneuvottelua koskeva tai nyt ehdotettu lainsäädäntö eivät ole ongelmallisia, vaan ratkaisevaa on tässäkin syrjimätön soveltaminen.

⁴ EIS 3 artiklan osalta (josta sinänsä ei ole tässä yhteydessä kysymys) ks. *Gäffen v. Saksa*, suuri jaosto 1.6.2010, kohta 124; *Austrianu v. Itävalta*, 12.2.2013, kohta 74.